

SKUP 2001 – 19

Prosjekt: Kåre Berg-saken
Medarbeider: Anne Hafstad og Johnny Gimmestad
Publikasjon: Aftenposten
Publisert: Oktober – desember 2001
Medium: Avis
Tema: Helsevesen/korrupsjon

Kåre Berg-saken

- **Dobbelrolle:** Professor og overlege Kåre Berg ved Ullevål sykehus/Universitetet i Oslo har fått i stand en leieavtale mellom et privat firma han er sentral medeier i og den avdelingen han leder ved sykehuset.
- **Utestengt:** Etter at Aftenposten avslører sammenblandingen, sier Ullevål opp avtalen. Berg blir utestengt fra sin egen arbeidsplass på sykehuset og får advarsel fra sin andre arbeidsgiver; Universitetet i Oslo.
- **Mer business:** Bergs firma søker også om råderett over genene til mer enn 1 million nordmenn og møter sterk skepsis.

Kåre Berg-saken

Journalister: Anne Hafstad og Johnny Gimmestad

Tittel på prosjektet: Kåre Berg-saken

Hvor og når publisert: Artikkene er publisert i Aftenposten i perioden 01.10.2001– 19.12.200

Redaksjon/adresser: Aftenposten,
Innenriksredaksjonen/økonomiredaksjone
Postboks 1178 Sentrum,
0107 Oslo
Telefon: 22 86 30 00

Journalistenes adresser og telefonnummer:

Anne Hafstad, Aftenposten, Innenriksredaksjonen
Postboks 1178 Sentrum
0107 Oslo

Telefon: 22 86 36 89
Mobil: 91 79 31 73
E-mail: anne.hafstad@aftenposten.no

Johnny Gimmestad, Aftenposten, Økonomiredaksjonen
Postboks 1178 Sentrum
0107 Oslo
Telefon: 22 86 38 78
Mobil: 90 05 17 32
E-mail: johnny.gimmestad@aftenposten.no

1. Innledning

Gjennom fire år som helsemedarbeider i Aftenposten er Anne Hafstad gjentatte ganger blitt tipset om at hun burde gå professor Kåre Berg og hans mange roller nærmere i sømmene. Det er fra ulike kilder kommet påstander om at han brukte sin posisjon som avdelingsoverlege ved Ullevål sykehus og professor ved Universitetet i Oslo til å fremme interessene til firmaet Genova, hvor han selv er primus motor og sentral medeier.

Flere forsøk på å få mer detaljert informasjon og dokumentasjon av påstandene er gjort på ulike tidspunkt, uten noe konkret resultat. Men våren og sommeren 2001 tiltar rykter og tips om Bergs dobbeltrolle. En helsemedarbeider og en økonomijournalist blir enige om å samarbeide om saken. Og gjennom omfattende kildepleie, skriftlig dokumentasjon og analyser av regnskap og eierforhold blir Bergs ulike roller og engasjement dokumentert og presentert i en serie artikler høsten 2001.

2. Problemstilling

Inngangen til hele saken kan formuleres i tre spørsmål:

1. Er det hold i en serie tips og rykter om at overlege Kåre Berg bruker sin posisjon ved Ullevål sykehus til å få utført laboratoriearbeid for firmaet Genova, der han selv er medeier, på svært gunstige betingelser?
2. Kan det i så fall dokumenteres at en av Norges mest anerkjente genforskere opptrer i en dobbeltrolle og misbruker sin posisjon som overlege og professor til å fremme egne økonomiske interesser?
3. Hvor omfattende er Bergs økonomiske interesser og hans deltagelse i ulike private selskaper?

Dette var innfallsvinklene da vi begynte arbeidet med denne saken høsten 2001.

3. Metode

Bakgrunn

Kåre Bergs kombinasjon av ulike roller, dels som vitenskapsmann og rådgiver for myndighetene, dels som medeier i beslektet virksomhet, har tidligere vært tatt opp, blant annet av Dagbladet. Men der har saken stoppet opp. Dermed fikk den heller ikke konkrete konsekvenser for Bergs virksomhet. Håndfaste eksempler og dokumentasjon på ureglementert rolleblanding, slik det også hadde kommet tips og henvendelser om til oss, hadde ikke vært mulig å oppdrive.

Våren 2001 økte pågangen av tips til oss om Bergs sammenblanding av ulike roller ved avdelingen han leder på Ullevål sykehus og selskapet han er medeier i og primus motor for; Genova. Saken var blitt moden for et nytt forsøk på undersøke og eventuelt dokumentere tidligere påstander og rykter.

I utgangspunktet var hverken ledelsen ved Ullevål sykehus eller sykehusets eier, Oslo kommune, villige til å bidra med regnskaper eller annen informasjon som ville gjort det mulig å sjekke saken via offisielle kilder. Åpne kilder fra Bergs egen avdeling ved Ullevål sykehus var heller ikke aktuelle, ikke minst av frykt for reaksjoner fra Berg selv. Dette ble klart uttalt til oss.

Kildepleie

Dermed måtte helsemedarbeideren satse på intens pleie av kontakter i avdelingen til Berg, i universitetsmiljøet og i ellers på Ullevål sykehus, under løfte om full anonymitet. Økonomijournalisten kunne også, via egne, innbyrdes uavhengige kontakter, kryssjekke en del av de tipsene som kom frem fra helsemedarbeiderens kilder. Dette ønsker vi ikke å gå nærmere inn på, av hensyn til kildevernet.

For øvrig tok økonomi-journalisten først og fremst for seg de økonomiske og eiermessige forholdene rundt firmaet Genova, via Brønnøysundregistrene og aksjonærinformasjon.

Skriftlig gjennombrudd

Ved å kryssjekke ikke åpne kilder lyktes det å få vurdert tipsenes holdbarhet og konsistens. I neste omgang lyktes det å dokumentere at det var etablert en leiekontrakt mellom Genova og Ullevål sykehus. En kilde var villig til å gi oss kopi av avtalen, som i praksis slår fast Bergs dobbeltrolle som offentlig ansatt overlege og privat næringsdrivende. Dermed var grunnlaget for gjennombruddssaken lagt. Og den kom på trykk 1.10. 2001 – under tittelen:

Bergs private firma inn i hans egen sykehusavdeling

Tipsflom og mer skriftlig materiale

Nå øker tipsflommen ytterligere – og viktigst; tipsene blir mer håndfaste og de blir supplert med skriftlig informasjon. På den måten får vi vite at Ullevåls ledelse, når de blir kjent med at Aftenposten arbeider med saken, kansellerer avtalen med Bergs selskap Genova. Det skjer til tross for at representanter for sykehuset dagen før avkreftet at avtalen var problematisk. Saken om kanselleringen står på trykk 2.10.

En måned senere, 2.11. kan vi også melde at Berg utestenges fra egen arbeidsplass. I mellomtiden, 3.10., har vi påvist at Genova, til tross for store økonomiske ambisjoner, nesten ikke har kostnader ved det utviklingsarbeidet selskapet blant annet får utført ved Bergs avdeling på Ullevål.

I kjølvannet kommer vi også opp med nyheten om at Berg og Genova har søkt Datatilsynet om rett til å disponere prøver av genene til opptil 1 million nordmenn. Vi har gjennom lang tids pleie og kontakt med kilder skaffet oss søknadsdokumentene, som ikke er offentlig tilgjengelig. En sak som er en meget het potet ikke bare i gagemiljøer med også det politiske liv. Hvem skal ha retten til vår genmateriale.

Vi kan også, i en annen oppfølgingssak, referere fra et brev som ledelsen ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo sendte ut til de ansatte. Aldri før har Universitetet sendt et lignende brev til en mangeårig ansatt professor som om få måneder skal avslutte en lang forskerkarriere. Med henvisning til Aftenpostens dekning av Berg-saken vises det til eierforholdene til prøver, utstyr etc. I klartekst betyr dette at instituttledelsen frykter for hva som kan skje med slikt materiale ved professor Bergs nært forestående avgang.

Oppsummering

Den største metodeutfordringen ved Berg-saken har vært å samle, kryssjekke og sammenholde muntlige, anonyme tips med hverandre, og grave frem skriftlig, ikke offentlig dokumentasjon fra intern korrespondanse og offentlige etater som kunne bekrefte indikasjonene på Bergs dobbeltrolle. Supplert med gjennomgang av offentlig økonomisk informasjon, primært fra Brønnøysundregistrene, har det også vært mulig å avdekke Bergs økonomiske interesser, kostnadsnivå, ambisjoner og andre økonomiske interesser hos selskapet Genova.

4. Konsekvenser og avsløringer

1. At Ullevål sykehus snudde på hælen, sa opp en etablert leieavtale og permitterte en av Norges mest anerkjente genetikere fra hans stilling som overlege ved sykehuset, er den mest iøynefallende og dramatiske konsekvensen av våre avsløringer i Berg-saken.
2. At Kåre Berg ble utestengt fra sine egne kontorer på Ullevål sykehus. En avgjørelse Berg og hans advokater tok til namsretten hvor det rett før jul ble inngått forlik mellom partene.
3. At avsløringene av hans dobbeltrolle også førte til konkrete mottiltak mot Berg fra hans andre arbeidsgiver, Universitet i Oslo, underbygger alvoret i de forhold som er avdekket. Avsløringene har slik vi har forstått det, satt fortgang i et allerede igangsatt arbeid med å etablere regler for eierskap av forskningsmateriale ved Universitetet i Oslo. Ved Ullevål sykehus er tilsvarende arbeid satt i gang på bakgrunn av våre artikler.
4.
Avsløringen av Genovas søknad om retten til å disponere opptil 1 million nordmenns gener, med kommersielt siktemål, vakte også klare motreaksjoner, både fra lederen av det offentlige Biobankutvalget, Magne Roland og direktør Geir Stene-Larsen ved Nasjonalt folkehelseinstitutt. Også Nasjonal forskningsetisk komité er skeptisk til søknaden og ber helseministeren rydde opp og ta stilling.

Hvilke konsekvenser dette søkelyset – og de negative reaksjonene fra disse instansene vil medføre, gjenstår å se..

5. Artikler i Aftenposten

Følgende saker har vært offentliggjort i Aftenposten:

1. 01.10.2001: Bergs private firma inn i hans egen sykehusavdeling
2. 02.10.2001: Ullevål sier opp leieavtale
3. 03.10.2001: Genova drev nesten gratis

4. 03.10.2001: Avviser å dele fortjenesten
5. 04.10.2001: Kan bli lovregulert
6. 05.10.2001: Investerer i norsk turbolaks
7. 28.10.2001: Universitets-advarsel om genprofessor
8. 31.10. 2001: Genprofessor vil ha retten til norske gener
9. 01.11. 2001: Helseministeren vil ha kontroll med genprøver
10. 2.11. 2001: Ullevål låser dørene
11. 19.12. 2001: -Statsråd må se på genkartotek

7. Vedlegg

- 7.1 Kopier av samtlige aktuelle avisartikler
- 7.2 Kopier av utskriftert av artikler fra A-tekst